

ویراست پنجم با تجدید نظر کلی ♦♦

تئوری موسیقی

مبانی موسیقی نظری

مصطفی کمال پورتراب

فهرست

پیش‌گفتار..... ۱۳

فصل یکم

مبانی موسیقی نظری..... ۱۷

تعریف موسیقی..... ۱۷

نُت..... ۱۸

حامل..... ۱۸

نام‌نُت‌های موسیقی..... ۱۹

کلید..... ۱۹

کلیدِ سُل..... ۲۱

خطوطِ اضافه..... ۲۲

گستره‌ی صدای انسان..... ۲۴

نردبانِ موسیقایی..... ۲۵

ریتم..... ۲۸

شکلِ نُت‌ها..... ۲۹

چندتعریفِ کلی مربوط به ریتم..... ۳۰

سکوت‌ها..... ۳۲

علامت‌های دیگرِ دیرِندها..... ۳۳

خطِ اِتِّحاد..... ۳۳

خطِ اِتِّصال..... ۳۳

نُقطه..... ۳۴

دو نُقطه..... ۳۴

صدایِ مُقَطَّع..... ۳۵

صدایِ نیمه‌مُقَطَّع..... ۳۶

صدایِ بیش‌مُقَطَّع..... ۳۷

نُقطه‌ی تَوَقُّف..... ۳۷

«تمرین‌های شفاهی» و «تکالیف عملی» و «آزمونِ درکِ مطلب»..... ۳۸

علامت آرپژ ۱۵۲

علامت تکرار یک متیف ۱۵۲

علامت تکرار یک میزان ۱۵۲

علامت تکرار دو میزان ۱۵۲

علامت تکرار یک نُت (تُرْمُل) به شکل دولاچنگ ۱۵۳

علامت تکرار دو نُت مختلف (بتری) به شکل دولاچنگ ۱۵۳

علامت بتری به شکل سه‌لاچنگ ۱۵۳

نُت‌های تزینی ۱۵۴

پیشا (اُچ یاتورا) ۱۵۴

پیشای کوتاه (اچاکاتورا) ۱۵۵

قَلَب (گروپت) ۱۵۸

غَلت (تُریل) ۱۶۱

گَزِش فوقانی ۱۶۳

گَزِش تحتانی ۱۶۵

زیور ۱۶۶

صوت‌بر ۱۶۷

«تمرین‌های شفاهی» و «تکالیف عملی» و «آزمون درک مطلب» ۱۶۸

فصل هفتم

آگرد شناسی ۱۶۹

آگرد ۱۶۹

انواع آگردهای سه صدایی ۱۷۱

نام آگردها بر روی درجات گام ۱۷۸

نقش (فُنکسین) ۱۷۹

وارونگی‌ها (معکوس‌ها)ی آگردهای سه صدایی ۱۸۰

آگرد چهاروشش ۱۸۰

آگردهای چهارصدایی ۱۸۲

قسم یکم - آگرد هفتم نمایان ۱۸۲

قسم دوم - آگرد هفتم کوچک ۱۸۳

تابلوی گام‌های بزرگ (ماژر) و کوچک (مینر) بمُل‌دار ۱۱۹

دایره‌ی گام‌ها ۱۲۰

گام‌ها یا مقام‌های کلیسایی ۱۲۱

مایه‌ها و مقام‌های همسایه ۱۲۳

مایه‌شناسی همسایه ۱۲۴

انتقال ۱۲۵

مُدگردی (مُدولاسیُن) ۱۲۸

«تمرین‌های شفاهی» و «تکالیف عملی» و «آزمون درک مطلب» ۱۳۰

فصل پنجم

حالت‌ها ۱۳۵

حالت‌های بُرونی ۱۳۶

حالت‌های دُرونی (کاراکتر) ۱۳۷

حرکت‌ها ۱۳۸

تُندا ۱۳۸

فهرست تنداهاى گوناگون، بر حسب مترنم‌های مختلف ۱۴۰

تغییرات تندا ۱۴۳

اصطلاحات مربوط به شتاب در تندا ۱۴۳

اصطلاحات مربوط به گند کردن تندا ۱۴۴

اصطلاح مربوط به قطع کردن ناگهانی موسیقی برای چند لحظه ۱۴۴

اصطلاحات مربوط به اجرای آزادتر ۱۴۴

اصطلاحات مربوط به برگشتن به تندای نخست پس از تغییرات قبلی ۱۴۵

«تمرین‌های شفاهی» و «تکالیف عملی» و «آزمون درک مطلب» ۱۴۶

فصل ششم

اختصارات ۱۴۹

نشانه‌ی برگشت ۱۴۹

نشانه‌های اعاده ۱۵۰

- ۱۸۴..... قسم سوم - آکُردِ هفتمِ کوچک و پنجمِ کاسته.
- ۱۸۴..... قسم چهارم - آکُردِ هفتمِ بزرگ.
- ۱۸۵..... قسم پنجم - آکُردِ هفتمِ کاسته.
- ۱۸۵..... قسم ششم - آکُردِ هفتمِ بزرگ و کاملِ کوچک.
- ۱۸۶..... قسم هفتم - آکُردِ هفتمِ بزرگ و پنجمِ افزوده.
- ۱۸۶..... معکوس‌های آکُردهای چهارصدایی.
- ۱۸۸..... آکُردهای پنج صدایی.
- ۱۹۰..... آکُردِ نهمِ نمایانِ بزرگ.
- ۱۹۰..... آکُردِ نهمِ نمایانِ کوچک.
- ۱۹۰..... آکُردِ نهمِ بزرگ و هفتمِ کوچک.
- ۱۹۰..... آکُردِ نهمِ کوچک و هفتمِ کوچک.
- ۱۹۰..... آکُردِ نهمِ کوچک و پنجمِ کاسته.
- ۱۹۱..... آکُردِ نهمِ بزرگ و هفتمِ بزرگ.
- ۱۹۱..... آکُردِ نهمِ افزوده.
- ۱۹۱..... آکُردِ نهمِ کوچک و هفتمِ کاسته.
- ۱۹۱..... آکُردِ نهمِ بزرگ و هفتمِ بزرگ و کاملِ کوچک.
- ۱۹۱..... آکُردِ نهمِ بزرگ و پنجمِ افزوده.
- ۱۹۲..... معکوس‌های نهمِ نمایانِ بزرگ و کوچک.
- ۱۹۳..... آکُردِ یازدهم و سیزدهمِ بُن‌مایه (تُنیک).
- ۱۹۴..... آکُردِ یازدهمِ نمایان و سیزدهمِ نمایان.
- ۱۹۴..... آکُردهای دیاتُنیک و کُرْماتیک.
- ۱۹۶..... آکُردِ ششمِ ناپلی.
- ۱۹۶..... آکُردِ ششمِ افزوده‌ی ایتالیایی.
- ۱۹۷..... آکُردِ ششمِ افزوده‌ی فرانسوی.
- ۱۹۷..... آکُردِ ششمِ افزوده‌ی آلمانی.
- ۱۹۸..... هارْمُنِی.
- ۱۹۸..... قَراهنگ‌ها (هارْمُنیکز).
- ۲۰۳..... «تمرین‌های شفاهی» و «تکالیف عملی» و «آزمونِ درکِ مطلب».

فصل یکم

مبانی موسیقی نظری^۱

موسیقی علمی است که از تمامی قواعد و اصطلاحات موسیقایی گفت و گو می کند، بنابراین دانستن آن برای همه ی موسیقی دانان لازم است.

تعریف موسیقی

موسیقی، هنر بیان احساسات انسانی، به وسیله صداهاست. مهم ترین عوامل تشکیل دهنده ی موسیقی، صدا و ریتم هستند. صدا، نتیجه ی حرکت ارتعاشی^۲ است که به وسیله ی گوش احساس می شود. صداهایی که دارای ارتعاشات نامنظم باشند، صداهای غیر موسیقایی^۳ و آنهایی که متناوب^۴ بوده و دارای ارتعاشات منظم هستند و از اجسام کِش سان با شرایط ویژه ای تولید می شوند، صداهای موسیقایی^۵ نامیده می شوند. صداها دارای چهار ویژه گی هستند:

۱. درمیان دو صدا، آن که نازک تر است، «زیر»^۶ و آن که کلفت تر است، «بم»^۷ نام دارد. این ویژه گی بین اصوات را «زیرایی»^۸ گویند.

1. Musical Theory	2. Vibratory Movement	3. Noise (non-Musical)
4. Periodic	5. Musical Sounds	6. High
7. Low	8. Hauteur (Fr.) Pitch (Eng.)	

۲. تفاوت قوت و ضعف، در میان دو صدا را «شدت»^۱ گویند.

۳. تفاوت یک صدای مُمتد و طولانی با یک صدای کوتاه را از نظر زمان «دیرند»^۲ گویند که بعضی آن را «کشش» می‌نامند.

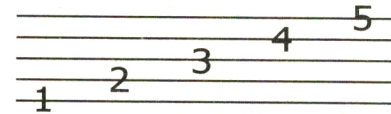
۴. کیفیتی که دو صدای یک‌سان، از دو ساز غیر مُشابه، مانند ویلن و پیانو را متفاوت نشان می‌دهد، «طنین»^۳ یا «رنگ صوتی»^۴ نامیده می‌شود.

نُت^۵

نُت نشانه‌ای است که به وسیله‌ی آن صداهای موسیقایی نوشته و اجرا می‌شوند.

حامل^۶

حامل عبارت است از: پنج خطِ افقی و موازی، با فواصل مساوی که نُت‌ها در رو یا میان و یا زیر و یا بالای خطوط آن نوشته می‌شوند. خطوطِ حامل معمولاً از پایین به بالا شمرده می‌شوند.

شکل ۱-۱

به وسیله‌ی حامل تعدادِ یازده نُت، به این شرح شناخته می‌شود:

پنج نُت در روی خطوط، چهار نُت در میان خطوط، یک نُت در بالا (مماس با خطِ پنجم) و یک نُت در زیرِ حامل (مماس با خطِ یکم).

نُت بالای حامل نُت‌های میان خطوط نُت‌های روی خطوط

نُت پایین حامل

شکل ۱-۲

نام نُت‌های موسیقی

نت‌هایی که در موسیقی به کار می‌روند، در کشورهایمانند ایتالیا، بلژیک، فرانسه و ایران، دُ (اوت^۱)، ر، می، فا، سُل، لا و سی نام دارند ولی در کشورهای انگلیسی و آلمانی زبان، A به جای «لا»، B به جای «سی»، C به جای «دُ»، D به جای «ر»، E به جای «می»، F به جای «فا» و حرفِ G به جای «سُل» کاربرد دارد؛ با این تفاوت که در کشورهای آلمانی زبان حرفِ B (ب) معرّف «سی‌بَمَل»، و H (ها) معرّف «سی» است.

کلید^۲

کلید علامتی است که سمت چپِ حامل قرار گرفته، نام و موقعیتِ صدای نُت‌ها را در بسترِ صوتی موسیقایی^۳ مشخص می‌کند.

1. Intensity 2. Duration 3. Timbre (Fr.)
4. Tone colour 5. Note 6. The staff (staff)